

Elemzés a választási rendszert érintő törvénymódosításról

**Eltűnhetnek a kamupártok a következő országgyűlési
választáson**

2020. december 15.

Vezetői összefoglaló

Az Országgyűlés kedden megszavazta azt a kormány által november 10-én benyújtott törvényjavaslatot, melynek elsődleges célkitűzése a „törpepártoknak” – vagy ahogy a köznyelv hívja őket, kamupártoknak – a hatékonyabb kiszűrése a következő, 2022-es országgyűlési választásoktól kezdődően. A minősített többséget igénylő módosítást 134 igen szavazattal, 60 nem ellenében fogadta el a Ház. Ennek alapján a következő választáson az eddigi 27 helyett 71 egyéni jelöltre lesz szükség országos lista állításához, vagyis az új kitétel szerint 2022-től valóban csak az érdemi támogatottsággal rendelkező pártok mérettethetik majd magukat. A módosítás emellett érdemben nem befolyásolja az ellenzéki pártok listaállítását, köztük a Gyurcsány Ferenc által vezetett baloldalét sem, ugyanis az ellenzéki pártok többes listaállítása továbbra is adott. A baloldali pártok továbbá az összefogásról már a törvényjavaslat benyújtása előtt döntöttek, tehát a módosítás semmilyen hátrányt nem jelent majd számukra.

A törvénymódosítás lényegi pontjai a következők:

- A 2022-es országgyűlési választáson országos listát az a párt állíthat majd, amely – legalább 14 megyében és a fővárosban – minimum 71 választókerületben önállóan jelöltet indított. Mindez azt is jelenti, hogy amíg 2014-ben és 2018-ban legalább 13 500 érvényes ajánlást kellett összegyűjteni 27 jelölt indításához, addig ez a szám 2022-ben legalább 35 500-ra emelkedik, 71 jelölt indítása esetén.
- A törvénymódosítás célja a „törpepártok” jogellenes haszonszerzésre irányuló tevékenységének ellehetetlenítése oly módon, hogy a demokratikus választási verseny ne sérüljön. Az ajánlási rendszer (pl. a többes ajánlás megszüntetése) módosítása ez utóbbit egyértelműen korlátozta volna.
- A kamupártok létezése sem a kormánypárti, sem az ellenzéki politikusok érdekeit nem szolgálja, ugyanis a kamupártok demokratikus működést érintő és költségvetési károkat is okoznak. Nem csak növelik az elvesztett szavazatok számát, de visszaélnek a

választópolgárok bizalmával, és a központi költségvetési pénzeket saját érdekeik mentén, törvénytelen módon használják fel.

- Az ellenzéki pártok többes listaállítása továbbra is adott, de az érintettek szerint eddig sem volt kérdéses, hogy a közös listaállítás megvalósul. Az összefogásra készülő pártok továbbra is annyi listát állíthatnak, amennyit szeretnének. Két ellenzéki lista esetén 36 olyan egyéni választókerület lenne, ahol nem egy, hanem két jelöltjük indul. A választási rendszer egyes elemeit érintő módosítás kapcsán megfogalmazott, az ellenzéki összefogás ellehetetlenítéséről szóló kritikák tehát megalapozatlanok.
- A választásról szóló törvények módosítására a választásokat megelőző évig van törvényi lehetőség. Emellett a módosításról szóló vita biztosított, hiszen a törvényhozás jelenleg is ülészik.
- A 2014-es és 2018-as országgyűlési választások eltérő képet festettek a kamupártok szavazatszerzési sikerességét illetően, emiatt hiba lett volna már hat évvel ezelőtt, ad hoc módon változtatni a választási rendszer egyes elemein. Az új szabályozás több garanciát biztosít a kamupárt-jelenség visszaszorítására a korábbinál.

1. Bevezetés

2020. november 10-én a kormány [törvényjavaslatot](#) nyújtott be a Parlamentnek „*Egyes választási tárgyú törvények módosításáról*” címmel, a javaslat előterjesztője dr. Varga Judit igazságügyi miniszter volt. A törvénymódosítás betervezése sokakat meglepetésként ért, pedig Gulyás Gergely Miniszterelnökséget vezető miniszter október 22-én, a kormányülést követő tájékoztatón (Kormányinfó) már jelezte, hogy szükséges a választási rendszer egyes elemeinek módosítása.

A tervezet a részletszabályok újragondolásán alapuló módosítási szándékot vázol fel, mely tartalmaz eljárási és anyagi jogi változtatásokat, ezek egy része következményekkel jár például a 2022-es országgyűlési választásra is. **A cél egyértelműen a kamupártok haszonszerzésre irányuló tevékenységének ellehetetlenítése oly módon, hogy a demokratikus választási verseny ne sérüljön.**

A közéleti viták eddig a törvényjavaslattal kapcsolatos legkevésbé fontos kérdésekről szóltak. „Miért 23 óra 59 perckor kellett benyújtani?” „Miért most módosítja a választási szabályokat a kormány?” „Hol a csapda a tervezetben?” Az ilyen és ehhez hasonló kérdések megválaszolására itt is szükséges kitérnünk, ugyanis számos dezinformációs céllal megjelent, politikai motivációjú cikk vagy „elemzés” látott napvilágot a közelmúltban a törvényjavaslat kapcsán.

Az előterjesztés legfontosabb elemeivel ezzel szemben keveset foglalkoznak: politológiai szempontból nézve a módosításnak két releváns szakasza van. Az első, az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011.évi CCIII. törvény országos lista állítására vonatkozó előírásának újbóli rögzítése, a második pedig a kampányfinanszírozás elemeinek ehhez történő hozzáigazítása. Mindkét elem kapcsán felesleges és szándékos félremagyarázások láttak napvilágot, melyek leginkább az ellenzéki pártok vélt vagy valós, az országgyűlési választáson való indulással kapcsolatos stratégiáját és lehetőségeit érintették. A kormánykritikus oldal narratívája szerint a választási szabályok módosítására azért kerül sor, mert a kormány szűkíteni kívánja az ellenzéki pártok mozgásterét és el akarja lehetetleníteni az e pártok közötti összefogást.

2. A kamupártok politikai rendszerre gyakorolt negatív hatásai

Általánosan elfogadott politológiai definíciója ugyan nincs a kamupártoknak, azonban könnyen meg lehet rajzolni az ilyen szervezetek kontúrjait a gyakorlati tapasztalatok alapján. **Kamupártnak tekinthető minden olyan politikai csoportosulás, amelynek nem célja a parlamenti érdekképviselet biztosítása az őt szavazatukkal megtisztelő állampolgárok egy csoportjának.** Az ilyen szervezetek elsődlegesen a kampánytevékenységhez nyújtott költségvetési források megszerzése érdekében lépnek be a politikai versenybe, önös érdekből. A kamupártokat és a választói proteszhangulatot kihasználó szervezeteket azonban nem szabad egymással összekeverni. Az elsődleges megkülönböztető jegy a törvényi előírásoknak való megfelelés a választási kampányidőszakban.

2.1 A kamupártok által okozott demokratikus kárról

2014-ben az országgyűlési választáson az egy százalékos eredményt el nem érő országos listák az összes leadott érvényes szavazat közel 3 százalékát szerezték meg. 2018-ban 23 országos listát állító szervezetből csupán 5 tudta a mandátumszerzési küszöböt megugrani. A további 18 országos listát állító szervezet mindegyike feltehetően nem kamupárt, de többségük esetében erősen valószínűsíthető a kamupárt-jelleg, mivel a 18-ból 14 olyan párt volt, amely kevesebb szavazatot kapott, mint ahány ajánlásra szüksége volt (13500) az országos lista állításához szükséges egyéni választókerületi jelöltek (27) elindulásához. Ez egyben azt is jelenti, hogy a választási rendszerrel szemben támasztott egyik alapvető demokratikus elv sérülhetett akkor, amikor olyan pártok tudtak voksokat szerezni, melyeknek egyáltalán nem volt célja az őket bizalmukkal megtisztelő szavazók képviselete a továbbiakban.

Minden választási rendszer demokratikus legitimitációját erősíti, ha az a lehető legtöbb leadott szavazatot hasznosítja a mandátumképzési folyamat során. Az elvesző szavazatok számának csökkentése emiatt minden választási rendszer kiemelt célja kell, hogy legyen. A magyar választási rendszer ilyen szempontból az egyik legdemokratikusabb a világon: az úgynevezett

premizálás, vagy közismertebb nevén győzteskompenzáció is egy olyan innováció volt 2011-ben, amely az elvesző szavazatok számát csökkentette. A demokratikus károk tehát jelentősek lehetnek, ha a kamupártok száma megnő, ugyanakkor a legszenzitívebb elem mégiscsak a választók megtévesztése szavazatukért cserébe.

2.2 A kamupártok által a költségvetésnek okozott kárról

Ahogy arra az Állami Számvevőszék 2014-es vizsgálata is rámutatott: összesen 9 párt esetében merült fel a költségvetési csalás, valamint a számviteli és az Áfa-törvény megsértésének gyanúja. Ezek a pártok rendszerint sem a kampánytámogatási törvénynek, sem az Áfa-törvénynek, sem pedig az egyéb gazdálkodási előírásoknak nem tudtak megfelelni. Bár végül „csak” az Együtt 2014 Párt, az Új Dimenzió Párt és az Új Magyarország Párt esetében jutott el a vizsgálat feljelentésig költségvetési csalás miatt, pusztán ezen pártok „sikere” is megmutatja, hogy a törvényi szabályozás újragondolása szükséges.

Hiszen végső soron a központi költségvetési forrásokat nem a törvényi előírásoknak megfelelően felhasználó pártok adófizetői pénzeket tulajdonítanak el olyan célokra, amelyek köszönőviszonyban sincsenek a kampányfinanszírozással. **Az Állami Számvevőszék által feljelentettek között volt olyan párt, amely a 2014-es választás után arra sem vette a fáradságot, hogy a felhasznált 356 millió forint támogatás elköltését egyáltalán részletezze.** A közzétett beszámolók szerint volt olyan eset, amikor egyetlen kategória szerepelt, „anyagi kiadások” címszó alatt és itt könyvelték el a teljes támogatási összeget.¹ Egy másik szervezet 65 millió forintot írt be üzemanyagköltségre, egy harmadik 40 millió forintos összeget egy alig 30 másodperces kisvideóra. Ahhoz tehát, hogy a kamupártokat minél inkább ellehetetlenítő javaslat elfogadására szükség van, nem férhet kétség.

¹ <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2014/29.pdf>

3. Milyen technikai módosításokat tartalmaz a törvényjavaslat?

Az előterjesztés 3. §-a tartalmazza azt a szabálmódosítást, amely a híradások és a rosszindulatú, jellemzően kormánykritikus megszólalások keresztüzébe került. E javaslat szerint az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény 8. § (1) bekezdése helyébe az a rendelkezés lép, hogy:

„Pártlistát az a párt állíthat, amely – legalább kilenc megyében és a fővárosban – legalább ötven egyéni választókerületben önállóan jelöltet állított.”

Ez a szakasz módosult tovább Volner János független országgyűlési képviselő [javaslatára](#) olyan módon, hogy:

„Pártlistát az a párt állíthat, amely – legalább [kilenc] tizennégy megyében és a fővárosban – legalább [ötven] hetvenegy egyéni választókerületben önállóan jelöltet állított.”

A 2011-ben elfogadott szabályozás korábban 27 egyéni választókerületi jelölt indításához kötötte az országos listaállítás mennyiségi feltételeit. Mindez azt jelentette, hogy az a párt, amely 27 egyéni jelöltet, és legalább 13 500 érvényes ajánlást össze tudott gyűjteni a törvényi előírásoknak megfelelően – rendelkezésre álló adott idő alatt – az egyben országos lista állítására is jogosulttá vált. A mostani törvényjavaslat ezt a jogosultságot immár 35 500 érvényes ajánlás összegyűjtése után adná meg, 71 egyéni képviselőjelölt felmutatása esetén.

A másik, sokak számára csupán „hatalomtechnikai trükközésként” aposztrófált elem az országgyűlési képviselők választási kampánytevékenységének állami támogatását érinti a fenti módosítási szándékkal összhangban, amelyet szintén módosítottak az általános vita után:

„Az országgyűlési képviselők általános választásán minden pártlistát állító párt a központi költségvetésből az 5. § szerinti összeg:

a) 41%-ával megegyező összegű támogatásra jogosult, ha legalább hetvenegy,

b) 50%-ával megegyező összegű támogatásra jogosult, ha legalább nyolcvankilenc, egyéni választókerületben jelöltet állított.”

Jól látható, hogy az állami támogatáshoz jutás alsó értékhatára módosul, a többi változatlanul megmaradhat. Korábban – amennyiben egy párt 27 egyéni képviselőt el tudott indítani – 15 százalékról indult a központi költségvetésből járó támogatás minimumértéke. A javaslat szerint a maximum 995 millió forintos költségvetési támogatás 41 százalékának igénybevételéhez (407 950 000) 71 egyéni képviselő indítása és 33 500 érvényes ajánlás megszerzése lesz szükséges, ezzel is csökkentve a kamupártok létrehozásának esélyét.

4. Miért szükséges az országos listaállítási feltételeinek módosítása?

A törvényjavaslat részletes indoklása szerint azért van szükség az országos listaállítási szabályainak módosítására, mert² „[a] társadalmi támogatottsággal nem rendelkező „törpepártok” kapcsán az Állami Számvevőszék jelentése megállapította, hogy egyes jelölt szervezetek a listaállítási eljárás során járó állami támogatást nem kizárólag választási kampányidőszak alatti kiadások finanszírozására irányult.”

Ráadásul a törvénytervezet nemcsak az Állami Számvevőszék kapcsolódó jelentése, hanem a parlamenti pártok frakciói felől érkező észrevételek miatt is szükségesnek tartotta a módosítást. Az előterjesztés erre vonatkozó része tehát a kamupártok elindulását hivatott megakadályozni. A listaállítási feltételeinek szigorításával „a javaslat biztosítja, hogy csak valós társadalmi támogatottságú pártok állíthassanak országos listát, ezáltal fellép azon jelölt szervezetekkel szemben, akik indulásának csupán az a célja, hogy a választási szabályokkal visszaélve a választási támogatások megszerzése érdekében indítsanak jelölteket.”

A listaállítási feltételeinek megváltoztatása pedig magával hozta a kampányfinanszírozás kapcsolódó rendelkezéseinek korrekcióját is:

„A Vjt. módosításával összhangban indokolt az országgyűlési képviselők választási kampányköltségeinek átláthatóvá tételéről szóló 2013. évi LXXXVII. törvény rendelkezésének módosítása is.” – áll a törvényjavaslat részletes indoklásában. Így- összhangban az

² Lásd: parlament.hu/irom41/13679/13679.pdf, 25.-26. oldal.

országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény módosításával - azon pártok, amelyek 71-nél kevesebb képviselőt indítanak, nem részesülhetnek támogatásban. Érdemes megjegyezni, hogy bár 2014 óta visszafizetési kötelezettsége van minden olyan pártnak, amely nem érte el az 1 százalékos küszöböt, azonban ez sem volt elegendő minden esetben a visszaélések kiküszöbölésére, hiszen a támogatások visszafizetése gyakran elmaradt. Bár az Országgyűlés 2017-ben módosította a kampányfinanszírozási törvényt oly módon, hogy a pártok vezetői személyes felelősséget vállaljanak a támogatás visszafizetéséért, az elköltött támogatás visszafizetésére így sem került sor minden esetben.

Sokan a többes ajánlás lehetőségének korlátozását javasolták a kamupártok ellehetetlenítése céljából, az azonban aránytalan módon nehezítené a politikai versenybe történő belépést. Jól látható, hogy a politikai arénába 2022-től csak a komoly szándékkal bíró pártok fognak tudni belépni így is. Elsőként azért, mert 71 jelölt indításához, kiválasztásához és koordinálásához országos szintű lefedettséggel kell rendelkeznie egy pártnak. A 71x500 ajánlás megszerzése szintén ezt a kritériumot erősíti. Egy kamupárt számára – amely a lehető legkisebb befektetéssel akarja a legnagyobb hasznot megszerezni – 13 500 ajánlást összegyűjteni még elviselhető mennyiségű munkát jelenthetett a költségvetési forrásokért cserébe, 22 000 ajánlással többet gyűjteni azonban sokkal nagyobb feladat, amely országos lefedettséget és komoly logisztikai készséget kíván.

Összefoglalva elmondható, hogy a módosítás egy olyan problémára reflektál, amelynek megoldását mind az ellenzéki pártok és képviselőik, mind a kormányoldal részéről konszenzus övezi.

4.1 Miért most kellett a törvényjavaslatot benyújtani?

Ahogy azt már a bevezetésben jeleztük, a törvényjavaslat választási rendszert érintő, illetve a kamupártok megjelenésére reflektáló elemei senkit sem érhetek meglepetésként, hiszen 2020. október 22-én Gulyás Gergely miniszterelnökséget vezető miniszter már beszélt ennek

lehetőségéről.³ Ráadásul itt arról is szó esett, hogy egy esetleges módosításhoz 2020 év végéig van jogi lehetőség, ugyanis **az országgyűlési képviselők választását megelőző évig lehet módosítani a választással kapcsolatos törvényeket.**

Az is köztudott, hogy az Országgyűlés a rendkívüli jogrend kihirdetése után is ülészik, és gyakorolhatja a végrehajtó hatalom ellenőrzése mellett a törvényalkotási hatáskörét is. Az országgyűlési képviselők így megvitathatják a törvényjavaslattal kapcsolatos esetleges aggályait a választási rendszer hivatkozott elemei esetében is. 2021. január 1-jétől erre nem lenne lehetőség, ugyanis ahogy fent rögzítettük, nemcsak, hogy nem illik, de bizonyos elemeit nem is lehet módosítani a 2011. évi CCIII. törvénynek a választás napjához közeledve.

Joggal merülhet fel az a kérdés is, hogy miért nem lehetett korábban, a 2014-es országgyűlési választások tapasztalataira alapozva módosítani a törvényt? Elsősorban azért nem, mert egy választás eredményeire alapozva nem célszerű beavatkozni a választási rendszerbe. Azon túl, hogy ez kiszámíthatatlan jogszabályalkotást eredményez, egyben a probléma nem megfelelő definiálásának és rossz megoldásának lehetőségét is magában hordozza. Ráadásul mind 2014-ben, mind 2018-ban felnagyította a kamupárt-jelenséget az a tény, hogy az ellenzék kétharmados választási vereséget szenvedett, amiért nem saját magukat – pár kivételtől eltekintve – hibáztatták, hanem hol egymást, hol a mandátumot nem szerzett pártokat.

Eddig mindösszesen két általános választáson vizsgálhatott a 2011-es szabályozás, ráadásul a két választáson tapasztalt kamupárt-jelenség is eltérő képet festett. **Hiba lett volna már 2014 után elemi változtatásokat javasolni** ezen jelenség miatt, **mert azok kiszámíthatatlan jogszabályi környezetet teremtettek volna. Ellenben két választás tapasztalatai alapján már lehet felelős és megalapozott javaslatot kidolgozni egy valós problémára.**

³ A miniszter a Telex újságírójának kérdésére válaszolva mondta azt 2020. október 22-én Kormányinfón, hogy: „Tehát meg lehet osztani a kijelölt körzetben a választókerületi bizottságot, akkor elkerülhető a sorban állás, ehhez viszont törvénymódosításra van szükség, ilyen jellegű módosításokra vagy a kamupártok elleni küzdelemben, ha van olyan módosítás, akkor az támogatható. De, ami a választási rendszer és joganyagának a gerincét jelenti, választókerületek, mandátumszám, lista, egyéni képviselők, határon túli szavazás, ott nem kívánunk változtatni.”

4.2 Néhány gondolat az ellenzék hozzáállásáról

Még meg sem száradt a tinta a törvénymódosító javaslaton, már attól volt hangos a sajtó, hogy az ellenzéki pártok a magyar demokráciát féltő közös közleményt adtak ki.⁴ Ebben - szokás szerint téves következtetést levonva - azt állították, hogy Orbán Viktor „*tökéletesen demokráciaellenes módon – egyeztetés nélkül, másfél évvel az országgyűlési választások előtt benyújtotta a választási törvény módosítását szolgáló javaslatot.*”

Itt érdemes megemlíteni, hogy **mind 2014-ben, mind 2018-ban**, elsősorban politikai indulatoktól fűtve az **ellenzéki pártok, és a kormánypártisággal nem vádolható sajtóorgánumok is szót emeltek a kamupártok tevékenységével szemben**. Szél Bernadett – aki akkor már független országgyűlési képviselő volt – három írásbeli kérdést is intézett a Legfőbb Ügyészhez 2019 februárjában.⁵ A kérdések tartalmából kiderül, hogy a kamupártok létezése az ellenzéki Szél Bernadett számára is ténykérdés volt.

A parlamenti pártok és egyes képviselők mellett cikkek sokasága is napvilágot látott a jelenség kapcsán. Ezek jelentős többsége azt taglalta, hogy a kamupártok megjelenése a Fidesz-KDNP érdekeit szolgálja az ellenzék kárára. Érdekes módon, most, amikor a kamupártok megszüntetését egyedül ugyanaz a pártszövetség tartja fontosnak, sehol sem lehet arról olvasni, hogy a korábbi logika mentén a kormány egy saját maga számára kedvezőtlen törvénymódosítást visz a Tisztelt Ház elé.

A legtöbb ilyen hangvételű írás a következő szalagcímekkel jelent meg: „[Segítség a Fidesznek: megint jöhetnek a pofátlan kamupártok](#)”, „[Ahol izgulhat a Fidesz, ott tobzódnak a kamupártok](#)”, „[2.5 milliárd forintja után futhat az állam a kamupártok miatt](#)” és a sort még hosszasan lehetne folytatni.

⁴ http://os.mti.hu/hirek/156657/a_demokratikus_koalicio_kozlemenye-2_resz

⁵ <https://www.parlament.hu/irom41/04702/04702.pdf>, <https://www.parlament.hu/irom41/04704/04704.pdf>, <https://www.parlament.hu/irom41/04706/04706.pdf>.

5. Valóban ellehetetleníti az ellenzéki összefogást a javaslat?

Jellemző ellenzéki allűr, hogy az áldozati bárány szerepébe bújva igyekeznek egy-egy kormánypárti döntés, javaslat kapcsán számukra kedvezőtlennek tűnő légkört teremteni. Most azonban porszem került a gépezetbe, ugyanis nincs mi miatt panaszkodni. **Az ellenzéki pártok az országos listaállítási mennyiségi feltételeinek módosítása után is indulhatnak a választáson, önállóan, külön listákon; vagy bármely kombináció mentén egy vagy több másik párttal közösen egy vagy több listán.** Az ellenzéki pártok 2018 óta azt kommunikálják, hogy a 106 egyéni választókerületet felosztják egymás között. **A jelen pillanatban legvalószínűbbnek tűnő közös listaállítási tehát zavartalanul megvalósulhat.** Két külön lista esetén csupán a korábban is meglévő dilemmák maradnak fent: ki melyik pártlistára kerüljön fel?; hogyan lehet úgy szétosztani a pártokat, hogy a mandátumszerzési küszöb átlépése – három vagy több párt esetén 15 százalék – ne okozzon gondot?; melyik egyéni választókerületben indítson az egyik, és melyikben a másik lista közös jelöltet, hol lehet kettő ellenzéki képviselőjelölt?

Ráadásul azzal is számolnia kell Gyurcsány Ferencéknek, hogy nem egy ellenzéki lista lehet csupán 2022-ben, ugyanis a Magyar Kétfarkú Kutya Párt, a Mi Hazánk Mozgalom, de Szanyi Tibor vagy Volner János pártjai is versenybe szállhatnak a szavazatokért. Az MKKP politikai kommunikációs zsarolása már meg is kezdődött: Fekete-Győr András, a Momentum elnöke szerint, [a Kutya Párt vagy nem indul el a választáson, vagy velük működik együtt](#). Úgy látszik, a demokratikus verseny ilyen mértékű korlátozása senkit sem zavar az ellenzéki térfélen.

Nem igaz az az állítás sem, amit egy momentumos politikus még az ellenzék közös közleményének megjelenése előtt egy Facebook-posztban megfogalmazott: „A valódi és egyetlen cél, hogy az ellenzéki pártok véletlenül se alkossanak közös listát, hogy versengeni kelljen egymással az egyéni körzetekben is, mert aki a 106 egyéni körzetből 50-ben nincs jelen, az megy a kukába.” A valódi és egyetlen cél, hogy a kamupártok ne tudjanak károkat okozni. Közel egy évtizede, az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény megalkotása óta mást sem hallani az ellenzék részéről, hogy egyszer túl engedékeny, egyszer pedig túl szigorú a választási szabályozás. Emellett, ha a releváns ellenzéki pártok valóban olyan társadalmi

támogatottsággal bírnak, mint mondják, együtt indulva és külön sem okozhat nekik gondot legalább 71 választókerületben jelöltet állítani.